

MEMORANDUM NGO- FEDERATIE

Contact: Arnout Justaert (Directeur)

Arnout.justaert@ngo-federatie.be

+32 2 536 19 21

Inhoud

Investeren in internationale samenwerking met een sterke civiele maatschappij: een noodzaak in de wereld vandaag	1
Speerpunt 1: Internationale samenwerking vraagt om sterke investeringen	4
Speerpunt 2: Transparantie en verantwoording met het oog op een efficiënte overheid	7
Speerpunt 3: Help sneller en effectiever te reageren bij humanitaire crisissen	10

Investeren in internationale samenwerking met een sterke civiele maatschappij: een noodzaak in de wereld vandaag

Globale uitdagingen, mondiale antwoorden

Meer dan ooit zijn globale uitdagingen — van klimaat tot ongelijkheid — intens met elkaar verweven. De nood aan mondiale antwoorden (met aandacht voor lokale acties en engagementen) en internationale samenwerking is groot. Mondiale uitdagingen worden niet opgelost zonder internationale samenwerking. Maatschappelijke actoren (overheden, burgers, private actoren én het sociale middenveld) moeten grensoverschrijdend samenwerken om effectief de mensenrechten te realiseren. Gezamenlijke inspanningen bevorderen vrede, veiligheid en economische ontwikkeling. Internationale samenwerking blijft een belangrijke pijler om te werken aan een meer rechtvaardige wereld.

De plaats en kenmerken van de civiele maatschappij¹

In iedere samenleving spelen drie maatschappelijke actoren elk een bijzondere rol: de staat, de markt en (gemeenschappen van) burgers. Het sociale middenveld of civiele maatschappij kan beschreven worden als een bewegend veld tussen deze maatschappelijke actoren. Dit sociale middenveld laat zich onderscheiden door drie kenmerken:

- 1) De activiteiten worden **vrij en op eigen initiatief** aangegaan, en worden niet gedwongen of gestuurd;
- 2) De doelen of ambities en de verantwoordelijkheid van het **actorschap ligt bij de burgers**. Het initiatief staat relatief los van geïnstitutionaliseerde actoren of van de markt;
- 3) Het initiatief past binnen een bepaald **normatief kader**. Het gaat met andere woorden om burgers die initiatief nemen rond waarden en overtuigingen die ze zelf delen.

Bij elk van deze maatschappelijke actoren - individuen, staat, markt, en daarnaast het middenveld - zijn verschillende waarden dominant. Hoewel elke actor handelt vanuit haar eigen dominante waarde, zijn de grenzen tussen deze actoren in de praktijk moeilijk hard te trekken en zijn ze vaak dynamisch. Deze dynamiek maakt toenadering en samenwerkingen tussen de verschillende actoren mogelijk.

¹ "De waarde en betekenis van het civiel sociaal-cultureel actorschap" (2023). HIVA-KULeuven / UA Antwerpen

De waarde en rollen van de civiele maatschappij

Een sterk maatschappelijk middenveld is belangrijk voor een goed functionerende democratie en een inclusieve samenleving waarin de ‘*civic space*’ – de ruimte voor burgers om zich vrijuit en zonder barrières te organiseren, te kunnen communiceren en participeren – gewaarborgd is. Een sterke en diverse civiele maatschappij is dan ook een van de aandrijvers voor een gezonde democratie en een rechtvaardige samenleving.

De civiele maatschappij heeft verschillende rollen²:

- een **verbindende rol**: mensen verenigen, organisaties in het netwerk van civiele actoren hun plaats laten innemen, gedeelde waardenkaders aanreiken, vertrouwen in de samenleving creëren;
- een **kritische rol**: private kwesties – die hun oorsprong vinden in de leefwereld van mensen – tot publieke zaak maken;
- een **laboratoriumrol**: maatschappelijk innoverende praktijken opzetten in die civiele maatschappij die mogelijk zinvolle antwoorden bieden op vraagstukken die leefwereld en systeem raken

Civiele maatschappij organisaties vervullen deze verschillende rollen vanuit een breed continuüm: als kritische waakhond, belangenbehartiger, mobilisator en vereniger van burgers of als dienstverlener voor bevolkingsgroepen die andere actoren maar moeilijk bereiken. Deze diversiteit is de sterkte en de troef van de civiele maatschappij.

Het georganiseerd maatschappelijk middenveld draagt bij aan het algemeen belang en kan tevens als bemiddelaar tussen overheid en burgers optreden³. Zo kan ze de democratische betrokkenheid vergroten.

Het investeren in en het ondersteunen van de civiele maatschappij, opgevat als het geheel aan spontane en vrij georganiseerde initiatieven van burgers, zowel hier als in het Globale Zuiden, is dan ook een belangrijke strategie met het oog op het versterken van een inclusieve, duurzame en solidaire samenleving.

De rol van ngo's binnen het Belgisch beleid voor internationale samenwerking

Belgische erkende ngo's die werken rond internationale samenwerking hebben een specifieke plek in de Belgische ontwikkelingssamenwerking.

Deze organisaties zetten in op het ondersteunen en versterken van het sociale middenveld in het Globale Zuiden (*'people-to-people'*-benadering). Daarbij zijn ze complementair aan de bilaterale samenwerking binnen de Belgische ontwikkelingssamenwerking, die zich richt op de prioriteiten van de overheden van de partnerlanden (overheid-tot-overheid aanpak, zowel bilateraal als multilateraal) en aan private actoren, die zich richten op de ontwikkeling van de private sector in het Globale Zuiden.

De rol van ngo's wordt nog belangrijker op momenten dat andere actoren van de ontwikkelingssamenwerking hun rol minder of niet kunnen spelen, bijvoorbeeld bij langdurige crisissen en systeemfalen (*failed states*). Ook wanneer bilaterale samenwerking onmogelijk wordt, als bijvoorbeeld partneroverheden het sociale middenveld muilkorven (*shrinking civic space*), hebben de ngo's een belangrijke rol in internationale samenwerking.

² “Naar een eigen visie op sociaal-culturele rollen” (2023). Socius, Steunpunt sociaal-cultureel werk.

³ <https://eur-lex.europa.eu/NL/legal-content/glossary/civil-society-organisation.html>

Ngo's werken samen met lokale actoren in dit internationale middenveld. Vanuit het idee van **evenwaardige partnerschappen** willen ze de capaciteiten en de middelen van lokale organisaties versterken, zodat die kunnen reageren op crisissen en hun activiteiten kunnen verduurzamen (*locally-led development*). In België zelf zetten verschillende ngo's bovendien in op het **versterken van het draagvlak voor internationale samenwerking** door educatie, mobilisatie of beleidsbeïnvloeding (wereldburgerschapeducatie).

Ngo's zetten in op verschillende maatschappelijke thema's en zijn actief in een breed scala aan activiteiten, waaronder belangenbehartiging, noodhulp en rampenbestrijding, dienstverlening en onderzoek. Deze diversiteit heeft voor organisaties het voordeel van de specialisatie en voor de sector het voordeel dat maatschappelijke uitdagingen op een holistische manier kunnen worden aangepakt. Deze diversiteit laat ngo's ook toe veel doelgroepen te bereiken, met bijzondere aandacht voor de meest kwetsbare doelgroepen (*leave no one behind*).

Vanuit deze diversiteit kunnen ngo's mee vorm geven aan de zogenaamde **nexus-benadering**. In deze benadering wordt gezocht naar **samenwerking tussen structurele ontwikkelingssamenwerking, humanitaire hulp en vredesopbouw** om tot een coherente en systemische aanpak van complexe problemen te komen.

Samen met hun lokale partners en met hun achterban, bepalen ngo's hun prioriteiten, de thema's waarrond ze werken en de aanpak die ze hierbij hanteren. Afhankelijk van de context en de noden, zoeken ze vanuit deze autonome positie naar samenwerking met andere spelers van de Belgische ontwikkelingssamenwerking, zoals overheden of private spelers, die een complementaire rol hebben binnen de internationale samenwerking.

Drie speerpunten

Drie speerpunten om de rol en de werking van de Belgische ngo's voor internationale samenwerking te versterken:

1. Sterkere investering in internationale samenwerking
2. Administratieve eenvoud en flexibiliteit in de regelgeving
3. Flexibele financiering voor snellere en effectievere humanitaire hulp

Speerpunt 1: Internationale samenwerking vraagt om sterke investeringen

ODA investeert in zaken waar iedereen recht op heeft

De officiële ontwikkelingssamenwerking (ODA) is vandaag nog steeds een belangrijk instrument om te investeren in zaken waar iedereen recht op heeft: toegang tot medicatie en vaccins, toegang tot onderwijs (ook voor meisjes), het recht op voedselzekerheid of op sociale bescherming. Indien goed besteed, maakt ontwikkelingssamenwerking het verschil.

Hoge-inkomenslanden hebben een verantwoordelijkheid over de wereld en hoe die eruitziet, een verantwoordelijkheid vandaag en ten aanzien van het verleden. Officiële ontwikkelingssamenwerking is één van de manieren om die verantwoordelijkheid concreet vorm te geven.

In lijn hiermee heeft de Europese Ministerraad voor Ontwikkelingssamenwerking op 26 mei 2015 vastgesteld dat alle lidstaten de 0,7% doelstelling moeten behalen - 0,7% van het Bruto Nationaal Inkomen (BNI) als *Official Development Aid* (ODA) - tegen 2030, zoals bepaald in de Agenda voor Duurzame Ontwikkeling⁴.

De Belgische ODA is de afgelopen 10 jaar relatief stabiel gebleven, fluctuerend tussen 0,4% en 0,5% van het BNI⁵. De 0,44% ODA in 2023 blijft nog ver onder de vooropgestelde 0,7%. Om deze internationale norm van 0,7% ODA/BNI tegen 2030 te bereiken, zal een aanzienlijke extra inspanning nodig zijn. Volgens schattingen zou de totale ODA meer dan 5 miljard EUR moeten bedragen in 2030, met een totale jaarlijkse groei van meer dan 400 miljoen EUR⁶.

Financiering van partners via de vijfjarenprogramma's

Belgische ngo's kunnen met hun partners wereldwijd samenwerken dankzij strategische programma's op basis van vijfjarenfinanciering door de overheid en via financiering met eigen middelen.

Deze meerjarenfinanciering is cruciaal om:

⁴ Solidariteitsnota, De Kamer (p. 163)

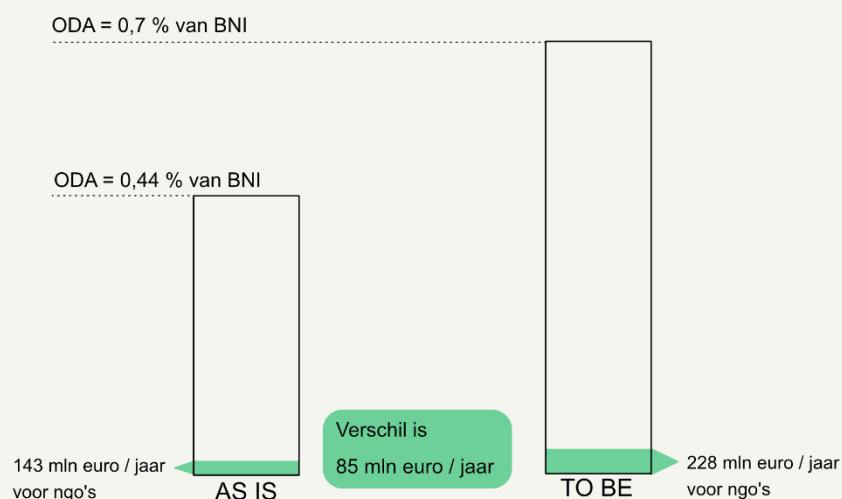
⁵ Official development assistance (ODA) in historical perspective: 1960-2023

⁶ Solidariteitsnota, De Kamer (p. 166)

Toereikende budgetten die de 0,7 % respecteren

De financiering van de vijfjarenprogramma's moet tegemoet komen aan de geformuleerde noden:

- Voor de periode 2022-2026 dienden 75 ngo's vijfjarenprogramma's in bij de federale overheid waarvoor in totaal gemiddeld 143 miljoen euro medefinanciering per jaar werd toegekend. De financiering van de programma's van de Belgische ngo's vertegenwoordigde in 2023 slechts 5,5% van de totale ODA-uitgaven.
- De noden wereldwijd zijn echter veel groter en de ambities van de ngo's en hun partners om hier aan samen te werken, liggen veel hoger.
- De toegekende budgetten voor de vijfjarenprogramma's worden momenteel niet geïndexeerd en dit heeft in de post-COVID-jaren een grote impact gehad op de reële beschikbare budgetten voor partners. Zo kon er minder worden gerealiseerd dan oorspronkelijk gepland.
- Stel dat België wél haar engagement zou nakomen om 0,7% van haar BNI aan ODA te spenderen, dan zouden de programma's van de ngo's verhoudingsgewijs jaarlijks op 85 miljoen euro méér financiering kunnen rekenen. Zo zou wél tegemoet kunnen gekomen worden aan de reële noden van partners én aan de inflatie.

*ODA-financiering die ingezet wordt voor de financiering van de vijfjarenprogramma's van ngo's in 2023 (AS IS). Vergelijking met hoe het zou kunnen zijn als België 0,7 % van haar BNI aan ODA besteedde (TO BE). **De financiering van de programma's van ngo's zou 85 miljoen euro per jaar hoger zijn.***

Werking in België – Wereldburgerschapeducatie

Verschillende ngo's organiseren activiteiten om het draagvlak voor internationale samenwerking te vergroten. Via educatieve, mobiliserende en beleidsbeïnvloedende activiteiten in België (onder de noemer 'wereldburgerschap') stimuleren ze individuele en collectieve actie van Belgische burgers en beleidsmakers die zich bewust zijn van mondiale vraagstukken en die naar dit inzicht willen handelen.

Door het creëren en versterken van het draagvlak en het engagement voor internationale samenwerking zijn ngo's een katalysator om de inspanningen en investeringen van de Belgische ontwikkelingssamenwerking als geheel te multipliceren.

De financiering van deze activiteiten loopt via dezelfde vijfjarenprogramma's die ook instaan voor de financiering van de internationale partners. Een reëel groeipad naar 0,7% financiering voor de Belgische ontwikkelingssamenwerking, en dus ook in de ngo-sector, moet het mogelijk maken om het draagvlak voor internationale samenwerking via Wereldburgerschapseducatie verder uit te bouwen, zonder dat dit ten koste gaat van een sterkere financiering van de internationale partners.

Hoe kan België de financiering van Belgische ngo's versterken?

1. Zorg voor een ruimere financiering van de programma van Belgische ngo's:
 - a. Zorg dat België haar engagementen voor de 0,7 % nakomt
 - b. Zorg dat de budgetten voor de programma's verhoudingsgewijs stijgen, zowel voor de financiering van internationale partners als voor programma's rond Wereldburgerschapseducatie.
 - c. Zorg voor automatische aanpassing van de budgetten voor de programma's aan de inflatie.
2. Strategische programma's via vijfjarenfinanciering zijn en blijven nodig om op een duurzame manier te kunnen samenwerken met partners wereldwijd. Vijf jaar is een goed tijdsperspectief om aan structurele verandering te kunnen werken en om de beschikbare middelen maximaal te kunnen inzetten voor de realisatie van activiteiten. Respect voor de autonomie en het initiatiefrecht van partners en ngo's zijn hiervoor essentieel.

Speerpunt 2: Transparantie en verantwoording met het oog op een efficiënte overheid

De toekenning van de middelen aan ngo's en hun partners gebeurt onder heel strikte voorwaarden. Binnen de federale overheid is DGD (Directoraat-Generaal Development) verantwoordelijk voor de controles van de ngo's vooraf (erkenning als CMO en ex-ante evaluatie van het programma), tijdens de uitvoering van de programma's en na de programma's.

Robuust gecontroleerde ngo's

Controle vooraf

- Elke ngo die medefinanciering van de Belgische overheid wil aanvragen, moet voldoen aan **11 erkenningsvoorwaarden** die door de wet bepaald zijn;
- Elke ngo die medefinanciering van de Belgische overheid wil aanvragen, moet slagen voor **een organisatie-audit** op 8 beheersdomeinen (in 2016 oordeelde Deloitte positief over 74 organisaties; in 2021 oordeelde Ernst & Young positief over 6 nieuwe organisaties);
- De programma's moeten zich **concentreren binnen 30 Gemeenschappelijke Strategische Kaders (de GSK's)** waarbij samenwerking tussen organisaties essentieel is. Elk GSK moet door de overheid goedgekeurd worden.
- Elke 5 jaar kunnen organisaties een programma indienen bij DGD. Elk deel van zo'n **programma** wordt door de overheid geëvalueerd op **26 indicatoren**. Enkel de goedgekeurde delen komen in aanmerking voor financiering.

Controle tijdens het programma

- Elke ngo krijgt **één dossierbeheerder** toegewezen bij DGD die verantwoordelijk is voor de opvolging van de organisatie en het programma. Deze minutieuze opvolging zorgt ervoor dat eventuele problemen of uitdagingen direct besproken kunnen worden.
- In de looptijd van een vijfjarenprogramma, is elke ngo verplicht om drie formele **institutionele dialogen** te organiseren met de overheid.

Verantwoording van het programma nadien

- Een ngo moet jaarlijks **een uitgebreid financieel en moreel verslag** indienen bij DGD;
- Ngo's zijn verplicht om jaarlijks een **financiële audit** te laten uitvoeren door een bedrijfsrevisor;
- Ngo's zijn verplicht om jaarlijks te **rapporteren over integriteitsschendingen**.
- Via de **Inspectie van Financiën** van de Belgische overheid, worden de programma's een extra keer gecontroleerd;
- Het behalen van de resultaten voor elk deel van een programma moet door een **externe evaluatie** bevestigd worden;

Ngo's zijn erkend en hun GSK's en programma's worden minutieus gescreend door de overheid: zowel vooraf, tijdens als na.

Ngo's zijn overtuigd dat verantwoording en controle nodig zijn

De Belgische overheid vindt in de ngo's strategische partners en bondgenoten om die middelen goed en correct te besteden. Ngo's vinden óók dat verantwoording en controle nodig zijn omdat:

- we **transparantie hoog in het vaandel dragen** (de Belgische ngo-sector is sinds 2007 Europese pionier via de transparantiedatabank www.ngo-openboek.be en sinds 2017 worden ook alle programmadata over financiën en indicatoren gepubliceerd via open data in IATI-formaat, zie www.d-portal.org);
- we investeren in partnerlanden **met Belgische publieke middelen** en we willen hier **afdoende verantwoording** voor afleggen;
- we alles in het werk willen stellen om **misbruiken tegen te gaan** (zie bijvoorbeeld het integriteitscharter dat opgenomen is in de wet ontwikkelingssamenwerking en waaraan ngo's sinds 1 juli 2023 verplicht moeten aan voldaan).
- we zelf ook geloven dat onze ngo-sector heel **professioneel** moet zijn om hoogwaardige programma's te kunnen uitvoeren.

Controlemechanismen en regels moeten efficiënt en proportioneel zijn

De noden zijn van die aard dat middelen efficiënt moeten ingezet worden en maximaal moeten dienen voor de realisatie van de sociale doelstellingen van de organisaties. Daarom is het nodig dat ngo's efficiënt zijn, maar ook dat de transactiekosten voor de overheid zo laag mogelijk blijven.

Efficiënte ngo's...

Het is nodig dat alle controlemechanismen *fit-for-purpose* en efficiënt zijn. Als sector zijn we bereid om te investeren in verantwoording en de bijhorende administratie, maar die administratie mag niet zinloos zijn en mag geen capaciteit wegnemen van het échte zinvolle werk, nl. de steun aan partnerorganisaties wereldwijd. Hoe efficiënter we kunnen zijn, des te meer we kunnen doen met evenveel middelen.

De financiering van de programma's van de Belgische ngo's rekenden in 2023 op slechts 5.5% van de totale ODA en toch zijn de controlemechanismen die ngo's te laste worden gelegd, proportioneel veel strenger dan die voor andere actoren die ook op ODA-afrekenbare financiering kunnen rekenen.

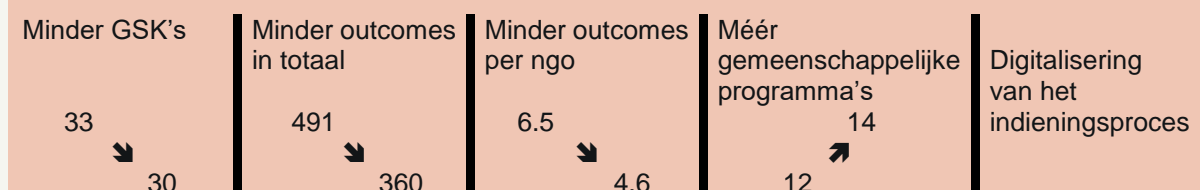
...maar ook een efficiënte DGD-administratie

De DGD-administratie is zelf ook vragende partij om de controle en opvolging van de ngo's beheersbaar te houden omdat ze zelf ook voldoende capaciteit moet hebben om al dat werk gerealiseerd te krijgen.

In die geest hebben de ngo's de voorbije jaren zelf al veel inspanningen gedaan om tegemoet te komen aan de vraag van de overheid om de administratieve last voor de overheid te verlichten. Minder GSK's, minder programmaonderdelen of *outcomes*, méér gemeenschappelijke programma's en een gedigitaliseerd indieningsproces: dit alles verlaagt de transactiekost voor de overheid. Hoe efficiënter en strategischer de overheid de ngo's kan opvolgen en controleren, des te kleiner de beheerskost en werklust voor DGD.

Welke inspanningen hebben de ngo's gedaan om de administratieve last voor DGD te verminderen?

(vergelijking tussen de programma's 2017-2021 en de programma's 2022-2026)

Flexibiliteit en wendbaarheid binnen het regelgevend kader

De regels voor erkenning van ngo's en medefinanciering van programma's liggen vast in Koninklijke Besluiten en het is goed dat de regels duidelijk zijn zodat iedereen weet binnen welk kader ze kunnen werken en waarop ze afgerekend kunnen worden (zowel ngo's als hun partners).

Maar toch is het nodig om de nodige flexibiliteit te hanteren. Ngo's zijn aan de slag in complexe en fragiele contexten waar de praktijk zich niet noodzakelijk plooit naar de regels van de Belgische overheid. In zulke situaties moeten organisaties en hun partners de beste oplossingen kunnen zoeken voor voorziene en onvoorziene problemen.

Sociale verandering is niet lineair en soms onvoorspelbaar. Stap 2 volgt niet automatisch op stap 1. Organisaties moeten samen met hun partners kunnen leren uit wat goed gaat en wat niet goed gaat en dan soms het roer kunnen omgooien. Flexibiliteit in aanpassingen van een programma moeten daarom mogelijk blijven.

Hoe kan België de slagkracht van Belgische ngo's versterken?

1. De controle- en verantwoordingsmechanismen die aan de ngo's opgelegd worden, zijn heel robuust. Dankzij deze mechanismen kunnen ngo's een meerjarige erkenning en strategische programma's via vijfjarenfinanciering krijgen. Dit moet zo blijven.
2. Houdt de administratieve last onder controle, zowel voor de ngo's als voor de overheidsadministratie. Ngo's willen zoveel mogelijk middelen investeren in hun werk met partners wereldwijd, maar ook de DGD-administratie moet de opvolging van de ngo's op een meer strategische manier kunnen organiseren vertrouwend op de bestaande controlemechanismen. Het regelgevend kader is belangrijk, maar het is nodig om in snel veranderende contexten, wendbaar te kunnen zijn.

Speerpunt 3: Help sneller en effectiever te reageren bij humanitaire crisissen

Waarover gaat het?

Langdurige conflicten, klimaatverandering en terugkerende epidemieën zetten wereldwijd humanitaire noden op scherp. Humanitaire spelers in het middenveld springen in de bres bij deze crisissen. Flexibele én langdurige humanitaire financiering is dus meer dan ooit cruciaal. Met haar handtekening onder de *Grand Bargain*⁷ wil België echt het verschil maken en engageert ze zich tot kwalitatieve, flexibele & langdurige financiering. Dit betekent:

- snellere, efficiëntere en **effectievere reacties op humanitaire crisissen**;
- **needs-based** in plaats van *donor-driven* **humanitaire acties** (geormerkte financiering en *calls for proposals* zijn *donor-driven* en stimuleren concurrentie tussen humanitaire actoren);
- **meer beslissingskracht in de handen van lokale en nationale actoren** die de context het beste kennen, en die als eerste ter plaatse zijn bij humanitaire crisissen (**localization**);
- meer **ruimte voor samenwerking** en synergie tussen humanitaire en andere ontwikkelingsspelers (**nexus**).

Hoe ziet het financiële plaatje eruit?

Zowel multilaterale organisaties als ngo's hebben een belangrijke rol te spelen bij humanitaire crisissen. De meerwaarde van multilaterale organisaties ligt in hun breed bereik & grote humanitaire capaciteit over de hele wereld. De kracht van ngo's ligt dan weer in de grotere nabijheid tot lokale actoren en hun daadkrachtige wendbaarheid. Ngo's hebben toegang tot sterk verankerde lokale netwerken waardoor ze als eersten de noden ter plaatse kennen en gebruik kunnen maken van deze lokale netwerken om snel en efficiënt hulp te bieden, zelfs in de meest afgelegen gebieden.

Door de complementariteit tussen Belgische ngo's en multilaterale organisaties is het belangrijk dat Belgische humanitaire fondsen evenwichtig worden toegewezen. Op dit moment is er hierin een onevenwicht, gezien slechts **9,7% van de DGD-middelen voor humanitaire hulp besteed werd aan Belgische ngo's, in tegenstelling tot 68,6% naar multilaterale organisaties in 2022**. Door een evenwichtigere toewijzing van fondsen kan België zich inzetten voor *needs-based* acties en meer beslissingskracht voor lokale actoren (*localization*) en bijgevolg crisissen effectiever en efficiënter bestrijden.

Hoe kan België haar humanitaire hulpverlening versterken?

1. De huidige financiering voor Belgische humanitaire ngo's is vandaag te weinig toegankelijk en flexibel. Daarom is een **wetswijziging die meer flexibele, voorspelbare en langdurige financiering voor Belgische humanitaire actoren toelaat cruciaal**.
2. Door te kiezen voor flexibele en kwaliteitsvolle financiering van Belgische humanitaire actoren kan België sneller en effectiever reageren op humanitaire crises én **versterkt België ook haar internationaal leiderschap en positie als betrouwbare en effectieve partner in humanitaire hulpverlening**.

⁷ De *Grand Bargain* is een overeenkomst tussen humanitaire donoren en hulporganisaties om humanitaire hulp effectiever en efficiënter te maken. Het werd gelanceerd op het World Humanitarian Summit in 2016 en is anno 2024 ondertekend door 67 actoren wereldwijd.

